

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Kulturnämnden

Handläggare:
Anna Röst, Tuva-Li Peter Lidé

Samrådsyttrande över detaljplan för järnvägsstation i de sydöstra stadsdelarna

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat samrådsyttrande avseende detaljplan för järnvägsstation i de sydöstra stadsdelarna

Ärendet

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för järnvägsstation i de sydöstra stadsdelarna i samrådsskede 8 maj – 19 juni 2026.

Detaljplanen syftar till att möjliggöra uppförandet av en ny järnvägsstation samt de behov av åtgärder som behövs för att säkerställa marknivåerna på respektive sida om järnvägen.

Kulturnämnden föreslås besluta att avge ett yttrande som är i huvudsak positivt till planens ambitioner att minska negativ påverkan på kulturarvet kring planområdet. Förslaget till yttrande omfattar synpunkter kring utformningsbestämmelser och underlag för gestaltning, samt framhåller vikten av samråd kring offentlig konst.

Beredning

Ärendet har beretts av avdelning Uppsala konst och kulturarv inom kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Föredragning

Detaljplanen syftar till att möjliggöra uppförandet av en ny järnvägsstation samt de behov av åtgärder som behövs för att säkerställa marknivåerna på respektive sida om

järnvägen.

I tjänsteskrivelsen sammanfattas detaljplanens huvuddrag. För mer information om detaljplanen, inklusive plankarta och planbeskrivning hänvisas till denna webbsida: www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/dialog/tyck-till-om-detaljplan-for-jarnvagsstation-i-de-sydostra-stadsdelarna---samrad/

Detaljplanen

Detaljplanen syftar till att möjliggöra uppförandet av en ny järnvägsstation samt de behov av åtgärder som behövs för att säkerställa marknivåerna på respektive sida om järnvägen.

Planområdet utgörs till stora delar av befintlig järnvägsmark och ligger idag mellan skogslandskap och jordbruksmark inom det område som utgör den blivande Bergsbrunna stadsnod. Skogsmarken väster om järnvägen hanteras genom andra detaljplaner, och är planerad att utvecklas till stadsbebyggelse. Österut kommer järnvägsområdet att utökas med två nya spår. Stationen som planförslaget möjliggör kommer att vara en central funktion i den nya stadsbebyggelsen.

Kulturarv inom planområdet

Planområdet är beläget strax öster om riksintresseområdet för kulturmiljövården Långhundraleden (C41), och är synligt från Linnés Hammarby (som ingår i riksintresseområdet). Odlingslandskapet öster om järnvägen har bedömts som mycket känsligt för ingrepp som påverkar dess karaktär. Järnvägen har varit en del av kulturlandskapet i och kring planområdet sedan 1865.

En *Landskaps- och kulturmiljöanalys* av Topia landskapsarkitekter (2026) beskriver landskapets kulturhistoriska värden. I analysen framhålls bland annat de bybildningar på naturliga höjder, placeringen av transportvägar i Sävjaåns riktning och åkermarken som på ett karaktäristiskt sätt visar hur de geologiska förutsättningarna har format människans användning av landskapet kring Mälardalen under århundraden.

Vidare understryks landskapets höga upplevelsevärden, inte minst för resande med bil och tåg till Uppsala. Vyn bekräftar bilden av Uppsala - en stad på slätten. Topia påpekar att även de som besöker Linnés Hammarby eller vandrar mellan Hammarby och Danmarks kyrka kan här uppleva delar av ett storslaget landskap som kan ge en känsla av stolthet och tillhörighet. Bergsbrunna stations placering vid den befintliga järnvägsbanken gör att den förstärker järnvägens plats och tydliggör dess läge i landskapet.

Kulturarv i planförslaget

I *Undersökning om betydande miljöpåverkan* som ingår i planhandlingarna uppges att det föreligger risk för påverkan på kulturmiljövården då stationen visuellt kan påverka riksintresset. Stationen behöver utformas väl för att anpassas till platsens förutsättningar och minska negativ påverkan. Den visuella påverkan bedöms kunna hanteras inom ramen för detaljplanen genom reglering med planbestämmelser.

En planbestämmelse har införts för att reglera stationens gestaltning: ”Järnvägsstation ska utföras med hög arkitektonisk kvalitet och med hänsyn till det omgivande landskapets höga kulturhistoriska värden.”

Enligt ett förslag till utformning av stationsbyggnaden som Trafikverket har tagit fram planeras stationen vara 24 meter hög från östra sidan, och fem och en halv meter hög på västra sidan. Fasadmaterialet föreslås bli ett enhetligt material som efterliknar tegel. Två alternativa färgskalor har tagits fram, varav kommunen enligt planbeskrivningen förordar det mörkare alternativet som anknyter till Uppsalas historiska färgskala för tegelbyggnader och ger mindre kontrast mot omgivningen.

I planbeskrivningen konstateras att den nya stationen kommer att påverka den visuella upplevelsen av kulturmiljön genom att tillföra en modern byggnad som drar uppmärksamhet till sig och bryter de annars dominerande horisontella linjerna i landskapet. Det framhålls att genomtänkt utformning med högre vegetation på lämpliga platser i det öppna landskapet kan bryta upp siktlinjer och minska stationens synlighet. Inga sådana planbestämmelser ingår i den aktuella planen.

Möjligheter till offentlig konst

I planområdet finns ingen befintlig offentlig konst, men den nya stationen blir en viktig centralpunkt i den nya stadsbebyggelsen. Konstnärliga värden kan bidra till detaljplanens ambitioner kring trygghet, till barnperspektiv och tillgänglighetsperspektiv på flera sätt. Konst kan med fördel integreras i utformningen och förläggas på mötesplatser med hög visuell synlighet såsom fasader, atrium och markläggningar inomhus och utomhus.

Järnvägsstationen, som ska uppföras av Trafikverket i samarbete med Region Uppsala, berörs både av Fyrspårsavtalet och av infrastrukturprojektet Uppsala spårväg. Gestaltningen av stationen bör därför planeras i samspel mellan dessa båda satsningar och konst bör tas fram varsamt i tillsammans med den arkitektoniska gestaltningen. I Uppsala spårvägs konstprogram finns spårvägens hållplats i anslutning till järnvägsstationen. Läget är utpekat för konst och samråd bör ske för de planerade konst-satsningarna. Det befintliga konstprogrammet för Uppsala spårväg kan vara aktuellt att införliva i det fortsatta arbetet med detaljplanen och dess genomförande.

Samverkan mellan stat, region och kommun skulle kunna innebära att Trafikverket skriver avtal med Statens konstråd om utformningen av den nya stationen. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen arbetar även med ett konstprogram för de sydöstra stadsdelarna och det kan bli aktuellt att se över hur konsten i anslutning till järnvägsstationen kan förhålla sig till kommande konst-satsningar.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens bedömning

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen bedömer att planen uttrycker en god ambition att minimera negativ verkan på kulturarvet kopplat till riksintresseområdet för kulturmiljövården Långhundraleden (C41). Planens ambition är att möjliggöra en stationsbyggnad av hög arkitektonisk kvalitet. Dock saknas planbestämmelser som reglerar gestaltning (exempelvis form, fasadmateriell, kulörer) och volym hos den nya stationsbyggnaden. Sådana planbestämmelser bedömdes som viktiga i planarbetets *Undersökning om betydande miljöpåverkan*.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen anser att den utformningsbestämmelse som ingår i plankartan är alltför allmänt formulerad och därmed inte tillräcklig för att säkerställa att påverkan minimeras. Exempelvis skulle kulörer, som kommunen uttrycker sin bedömning av i planbeskrivningen, kunna regleras enligt kommunens ställningstagande.

Vidare innehåller planhandlingarna inte hela det gestaltningsprogram som Trafikverket tagit fram, vilket innebär att förutsättningar och krav kring stationens volym och andra aspekter av byggnaden inte är tydliga. Den nya järnvägsstationen med föreslagna 24 meters höjd sedd österifrån, kommer att utgöra ett väsentligt nytillskott i kulturlandskapet. För att planprocessen och resultatet ska bli så bra som möjligt är det av vikt att samtliga förutsättningar presenteras och avvägningar kring volym och utformning tydliggörs. Möjligheter till vegetation på lämpliga platser, i syfte att minimera den negativa visuella påverkan på kulturlandskapet, bör också utredas och preciseras.

Slutligen vill Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen framhålla att det är av vikt att Trafikverket, regionen och kommunen samverkar kring offentlig konst i den nya järnvägsstationen. Stationen har tydliga beröringspunkter med projektet Uppsala spårväg och de sydöstra stadsdelarna, där konstsatser planeras.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20 maj 2026
- Bilaga 1, Förslag till samrådsyttrande över detaljplan för järnvägsstation i de sydöstra stadsdelarna

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen

Jan Eriksson
Tf. förvaltningsdirektör

Kulturnämnden
YttrandePlan- och byggnadsnämnden
Ert diarienummer: PBN 2025-002899

Samrådsyttrande över detaljplan för järnvägsstation i de sydöstra stadsdelarna

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för järnvägsstation i de sydöstra stadsdelarna i samrådsskede 8 maj – 19 juni 2026.

Kulturnämnden ser positivt på planförslagets ambition att minska den nya stationsbyggnadens negativa påverkan på kulturarvet i det omgivande landskapet och att möjliggöra en byggnad av hög arkitektonisk kvalitet. Kulturlandskapet som påverkas av planen omfattar höga kunskaps- och upplevelsevärden, inte minst för resande till Uppsala, där de vidsträckta vyerna bekräftar bilden av Uppsala som en stad på slätten. Den som besöker Linnés Hammarby eller vandrar mellan Hammarby och Danmarks kyrka får här uppleva ett storslaget landskap som kan ge en känsla av stolthet och tillhörighet.

Kulturnämnden anser att den utformningsbestämmelse som ingår i plankartan är alltför allmänt formulerad och inte tillräcklig för att säkerställa att påverkan på kulturlandskapets vyer och det intilliggande riksintresseområdet Långhundraleden (C41) med Linnés Hammarby minimeras. Exempelvis kan kulörer regleras enligt kommunens ställningstagande i planbeskrivningen. Den landskaps- och kulturmiljöanalys som framtagits i planarbetet framhåller vikten av en genomtänkt utformning och högre vegetation på lämpliga platser i det öppna landskapet för att minska stationens synlighet. Möjligheter till sådan vegetation bör utredas och preciseras.

Kulturnämnden noterar vidare att planhandlingarna inte innehåller det gestaltungsprogram som Trafikverket tagit fram, vilket innebär att förutsättningar kring stationens föreslagna volym och andra aspekter av byggnaden inte är tydliga. Den nya järnvägsstationen kommer att utgöra ett väsentligt nytillskott i kulturlandskapet. För att planprocessen och resultatet ska bli så bra som möjligt är det av vikt att samtliga förutsättningar presenteras och att avvägningar kring volym och

utformning tydliggörs och regleras i planen.

Slutligen vill Kulturnämnden framhålla att det är av vikt att Trafikverket, Region Uppsala och kommunen samverkar kring offentlig konst i den nya järnvägsstationen. Stationen har tydliga beröringspunkter med projektet Uppsala spårväg och de sydöstra stadsdelarna, där konstsatningar planeras.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson
Ordförande

Anna Eriksson
Nämndsekreterare